

Svenska kyrkan
VISBY STIFT

Innehåll i detta nummer:

- *Tro och vetenskap*
- *Mötesplatser på norr och söder - för stora och små*
- *Låsa kyrkorna digitalt?*
- *Jul i Svenska Kyrkan i London och Berlin*
- *Vad händer inom SKUT?*

Dessutom: Kyrkorestaureringar, Krönikor, Klimat, Kyrkquiz mm.

I detta nummer kan du bland annat läsa om:

MÖTESPLATSER är lite av ett tema i detta nummer. Här ryms såväl Frukostklubben i Hemse som Klintes barnkörverksamhet. Prästen Olle Carlsson föreläser om vikten av att vara tillsammans för 62+ gruppen, en mötesplats på norr. Svenska kyrkan i London och Berlin firar jul - det är mötesplatser om något. Läs om detta och mycket därtill.

Biskop Erik har ordet	3
Tro och vetenskap - två oförenliga begrepp?	4
Frukostklubben - en uppskattad mötesplats	6
62+ En mötesplats på norr samt Olle Carlsson	9
Barnen står i kö för barnkören i Sanda	12
Så här firar Svenska Viktoria föramlingen jul	18
Gravar vid Visby domkyrka	16
Livsviktig - en viktig mötesplats	18
Skapelsebussen på turné	19
Vägar till glädje	20
Renoveringar av stiftets kyrkor	26
Familj till Familj - Sofi tar över	23
Digitala lås på kyrkportarna	24
Max Rydal Nordström tar över efter Per Hansén	25
Kyrkohistorisk busstur	26
von Scheeles bordslinne återbördat	27
Domkyrkan utvecklar besöksnäringen	28
En tår med påtår	31
Utmaningar och förändringar inom SKUT	32
Så firar Svenska kyrkan i London jul	34
Kyrkquiz - testa dina kunskaper	35
Kalendarium och en dikt	36

Omslagsbild

Sedan många år har Klinte pastorat ett uppskattat julspel för skolbarnen i Sanda och Klinte. Personalen skådespelar och barnen får träffa olika bibliska personer. Foto: Sophie Malmros.

Sök friden och bevara den

Samtidigt som jag skriver detta förbereder sig Josef och Maria, bildligt sett, att bryta upp från Nasaret och bege sig söderut mot staden Betlehem där deras förstfödda kom att födas. Också vi förbereder oss tillsammans med miljontals människor i Sverige och runt omkring i världen när vi firar advent och förbereder julen och Jesusbarnets födelse. Eller som det heter på latin *Adventus Domini* – Herrens ankomst. Bibelns skrifter beskriver detta barn med många olika namn för att beskriva vem det är som föds. Först och främst förstås Jesus som betyder den genom vilken Gud räddar, men även Emanuel med betydelsen Gud med oss, dvs i Jesus har Gud kommit för att vara med var och en av oss och hela sin skapelse som Guds son. Den benämningen på Jesus möter vi i den fantastiska psalmen i psalmbocken 423 O kom, o kom, Emanuel, ur fångenskapen lös var själ... Eller profeten Jesajas beskrivning av Jesus som bland annat Allvis härskare och Fredsfurste.

I år, tydligare än på många år och inte minst i det heliga landet, ser vi världens ständiga behov av en fredsfurste som kan skänka världen den fred och frid som vi själva inte förmår att skapa. Både i världen som helhet och i varje människas inre och yttre liv. Det är Jesu bön och löfte till oss. Att när vi vänder oss till honom föds det ljus som mörkret inte kan övervinna både i våra egna liv och i världen. Precis som Jesus föddes i ett litet

sammanhang i ett stall, i en liten stad i Romarrikets och den världsliga maktens periferi, så är det lätt för oss att missa den möjlighet som ett liv med Jesus erbjuder. När Jesus hade blivit äldre, lärt sig gå, tala och vuxit i kunskap, erfarenheter och visdom liknade han sitt rike med ett senapskorn. Mycket litet, men om det tas på allvar och får möjligheten att växa så växer det till en stor växt som är större än alla andra örter (Matt 13:31).

Detta liv inbjuder Jesus även dig och mig till för att både mitt eget och andras liv kan påverkas och förändras. När vi ber i våra hem och sjunger inför krubban i sockenkyrkan och tar emot Jesus själv i nattvardens firande runt omkring i vårt stift – på Gotland eller runt omkring i världen – förenas vi med varandra och alla andra lokalkyrkor runtomkring i värden och blir till ett folk som bjuder in Fredsfursten Jesus att vara med oss (Emanuel) för att vi och världen ska kunna bli en del av den fred och frid som ges av honom.

Låt oss denna Jul och framgent förnya vår inbjudan till Jesus i våra liv och på så sätt söka friden och ge den vidare i den socken och det sammanhang där vi bor.

Med önskan om en God Jul och ett Gott Nytt år

+ Erik Eckerdal

Tro och naturvetenskap - är det två oförenliga begrepp?

Text: Lars Bäckman Bakgrundsbild: Dante och Beatrice blickar tillsammans upp mot den högsta himlen.

Hur många gånger har man som kristen inte fått höra – Hur kan du tro på en Gud som bor i himlen och att vi efter döden skulle hamna i ett himmelskt rike, och det där med skapelsen... Ja, vad svarar man? Kanske något om att man ska inte tolka Bibeln så ordagrant, att istället se det som liknelser... men är det ett svar som man själv eller den som frågat knappast är nöjda med. Frågeställningen är definitivt djupare än så.

Jag ringer upp Martin Sahlén. Han är astronom och verksam som forskare på Uppsala universitet. Att vara kristen och naturvetenskapsman är något som han själv har funderat en hel del på, vilket har lett till att han är en av initiativtagarna till nätverket Kristen i Akademin som vill bygga broar mellan tro och vetande.

”Allt vetande förutsätter alltså en välgrundad tro, och all välgrundad tro måste också stå i sann relation med vetande”

- Hur kan man egentligen skilja på tro och vetenskap, är den retoriska fråga som han ställer som svar på mitt påstående och fortsätter: Jag tror till att börja med att vi allt för lätt låser oss vid en världsbild som är strikt materialistisk. Där det i princip bara är vetenskapliga experiment som kan ge riktig kunskap. Det är det första tankefelet vi allt för ofta gör. Men det är inte antingen eller: kunskap brukar ofta definieras som sann, välgrundad tro. Allt vetande förutsätter alltså en välgrundad tro, och all välgrundad tro måste också stå i sann relation med vetande. ”Utsikten från ingenstans” finns inte, för att låna filosofen Thomas Nagels boktitel. Men det betyder heller inte att ”allt kan vara sant”.

- Vi kan ha olika världsbilder, och det har betydelse för hur vi tolkar saker. Vetenskapen kan undersöka och beskriva hur naturen fungerar, men inte i grunden varför den över huvud taget finns eller är så som

den är, tillvarons grundläggande mysterium, säger Martin Sahlén, och fortsätter:

- Vi befinner oss här inne på metafysiska tolkningar. ”Meta” betyder bortom och frågar om vad som finns, till exempel om en Gud existerar och hur allt hänger ihop, är en typisk metafysisk frågeställning. Det måste vi förhålla oss till. Och där kan en vetenskaplig världsbild vara minst lika förenlig med en kristen världsbild som med en materialistisk-naturalistisk sådan.

Martin Sahlén brukar tänka att världsbilden, hans metafysiska grund, är det som binder samman alla detaljer, delsanningar – vetenskapliga och andra - till en sammanhängande och begriplig helhet. Pusslets motiv och sammansättning, medan delsanningarna utgör de enskilda pusselbitarna. Här finns det många goda skäl för en kristen världsbild. Det är framför allt på den här nivån det är fruktbart att reflektera och föra samtal.

”Man kan läsa Bibeln på olika nivåer, och det gör vi ju ofta också”

Så att svara så som jag gör; ”tolka inte Bibelns alla berättelser bokstavligt utan mer som liknelser”, är inte helt rätt eller?

- Det är självklart inte fel, men man gör det lite för enkelt för sig om det är det enda svaret. Man kan läsa Bibeln på olika nivåer, och det gör vi ju ofta också. Historiskt har man särskilt fyra huvudspår: det bokstavliga som gör en historisk läsning, det allegoriska som pekar framåt (t. ex. Gamla Testamentet

som pekande framåt mot Nya Testamentet), det moraliska som gestaltar gott mänskligt beteende, och det anagogiska som förmedlar en mystik, andlig tolkning. Och sådana läsningar får vi ju också göra i ljuset av den övriga kunskap vi har.

Men hur kan man som naturvetenskaplig forskare tro på Moseboken om skapelsen?

- Det gäller att försöka förstå texten i sitt sammanhang. I den tid den skrevs, dess syfte och vad den vill berätta om. Se det som en berättelse som vill förmedla grunderna för hur världen är ordnad utifrån sin tids förutsättningar. Här finns redan många resurser, men det krävs också att vi intresserar oss, och att kyrkan erbjuder möjligheter till fördjupning. Problemen kommer främst när man närmar sig en rätt bokstavlig tolkning, och det finns såklart kristna som tycker att man ska göra det, men inte jag.

Martin berättar att han ser inga problem för sin del med att integrera Charles Darwins evolutionsteori i en kristen världsbild. Han menar att det finns så klart olika uppfattningar och förstår att den tanken är utmanande för många, men tanken att vetenskap och tro inte går att förena – det är mer av en karikatyr.

”Det gäller att försöka förstå texten i sitt sammanhang. I den tid den skrevs, dess syfte och vad den vill berätta om”

Det här är inte lätta frågeställningar att hantera. Säkert är det många präster och pedagoger i våra kyrkor som svarar undvikande eller kryptiskt när teologi och vetenskap kommer upp. Det behövs helt klart ett genomtänkt teologiskt och intellektuellt svar på dessa funderingar. Har man inte fördjupat sina funderingar om vetenskap och kristen tro och hur de står i förhållande till varandra, ja då är man ofta rädd att säga för mycket och säga fel. Då kommer det lätt lite undvikande svar – som att det bara är tolkningsfrågor till exempel.

När jag tar del av debatten kring vetenskap

och tro, en fråga som har aktualiserats under de senaste åren - inte minst i i tidningen Dagen - förstår jag att det även är ett problem för kyrkans trovärdighet och därmed också förmåga att attrahera nya medlemmar. Det man menar är att kyrkan måste arbeta för en egen kristen teologisk motivering, att vetenskap är teologiskt nödvändigt och angeläget. Argumenten är tydliga: Spänningen mellan vetenskap och kristen teologi är ett hinder för många att närma sig den kristna tron. Inte minst ungdomar. Här har kyrkan ett uppdrag: att ge människor de intellektuella verktygen. Men till det behövs det en gedigen teologisk och vetenskaplig grund. Då menar man att vi måste diskutera frågor som: Varför behövs, enligt kyrkans förståelse, vetenskapen? Vilka frågor är viktiga att besvara? Hur bedrivs vetenskap på ett rättfärdigt och vist sätt? Hur relaterar vetenskaplig kunskap till den kristna uppenbarelse och en vidare teologisk förståelse av världen? På vilket sätt kan vi integrera vår förståelse och förundran inför den värld som vetenskapen avtäcker, med vår förundran och förståelse av Skaparen och hans syften med världen?

- Det är rätt. Kyrkan ska självklart kunna erbjuda något mer, förklarar Martin, och fortsätter: En det visar också hur ingrodd den här materialistisk-naturalistiska världsbilden är. Med lite mer kunskap och självförtroende skulle kyrkan ta ledningen i de här samtalen. Kyrkan behöver inte ta ett steg tillbaka. Det handlar inte om tro mot vetenskap. Det är inte naturalismen som ska ha tolkningsföreträde, säger Martin Sahlén och lägger till: I dag finns det ingen tydligt formulerad teologi kring denna fråga. Kristen tro måste kunna förklaras så att det blir tydligt att den är intellektuellt hållbar. Det är vi inte minst skyldiga de unga som tvivlar på detta och därmed lämnar kyrkan. Om vi sedan kan förena det här med en mystik teologisk fördjupning och praktik, då tror jag att kyrkans rikedomar kommer att kunna nå många som idag vandrar i mörker.

Det är bara att konstatera att uppdraget att vara Guds förvaltare av jorden går inte att fullfölja utan en gradvis ökande kunskap om naturen.

Frukostklubben i Hemse - en uppskattad mötesplats

Här ska du vara missbrukare för att välkomnas!

Ett femtontal personer sitter runt bordet. Det samtalas om en kommande minnesstund över en avliden kamrat. Jag brer en macka och tar en kopp kaffe, slår mig ner mellan två kvinnor som bereder en plats åt mig vid det långa bordet. Jag nickar åt ett par som jag känner igen. Ami Bjurwill är diakoniassistent i Sudrets pastorat och har bjudit in mig. Samåkning och hur minnestunden ska gå till pratas det om. Petra heter kvinnan som har avlidit allt för tidigt. Några fina minnen delas. När samtalet lagt sig presenterar jag mig och vad jag gör där. Några nickar och säger sina namn. Vilka som är gäster och vilka som är volontärer är inte enkelt att säga. Egentligen spelar det ingen större roll. Men Stickan förklarar att ska man få komma hit och äta frukost så ska man vara missbrukare och det är inget att skämmas för. En kvinna protesterar och sä-

ger att hon inte har något missbruk. Hon är undantaget, säger någon och skrattar.

Allt för många unga och gamla satt på Bänken utanför ICA-butiken i Hemse. Sommar som vinter. Vem brydde sig om dem? Några irriterade sig över att de ibland var lite högljudda och tittade snett när skratten ekade över gatan. Men vem mötte dem och såg vilka behov de hade för att kunna leva ett värdigare liv – egentligen ingen.

- Det var 2017, i Ekumeniska rådet i Hemse som man började fundera på vad kyrkan kunde göra. Där var Harri Rouhiainen, då präst i Hemse, Svenska kyrkan och Frida Hägglund, då pastor i Hemse Ekumeniska kyrkan, drivande bakom idén med att en Frukostklubb var något positivt de ville realisera. Det var de som satte ihop den grupp

som är ”vi” och som fortfarande arbetar med frukostarna, berättar Ami Bjurwill.

Intill mig vid bordet sitter ett par i 30-års åldern. De berättar öppenhjärtligt om hur livet har varit, hur det är och hur viktig Frukostklubben är för dem. Nu ser det mesta ut att gå åt rätt håll. Ett arbete är på gång och med lägenhet och förskoleplats finns det anledning att se ljusare på tillvaron.

- Vi går hit varje fredag och på tisdagarna är det sopplunch. Det försöker vi också gå på om vi kan. Det är ett bra stöd och det gäller att hamna i bra sammanhang. Få bra och sunda kontakter. Det gäller att bryta med det gamla. Här känner man sig mindre bortglömd. Nu går vi också till Equmeniakyrkan då och då. Det är schyssta trevliga människor och en bra gemenskap.

”Få bra och sunda kontakter för det gäller att bryta med det gamla. Här känner man sig mindre bortglömd”

På bordet står det påsar. De innehåller frukost och lite annan mat. Ett par gäster reser sig, tar sin påse och går, andra kommer in, hejar glatt och tar en kopp kaffe och slår sig ner vid det långa bordet. En kille i allt för tunn jeansjacka frågar efter en vinterjacka. Sven-Erik som är en av de frivilliga, säger att det ska de kunna ordna och går ut med honom till Kupans butik. Det blåddras i tidningarna, kommenteras om mjölkgård som gått i konkurs, sportresultat och så är det dags för det som jag förstår är ett alltid återkommande inslag; att läser dagens horoskop.

”En trevlig överraskning är att vänta i dag. Men var uppmärksam så du inte missar den...” Kanske är det den nya varma jackan, eller att man har fått tips om ett jobb, eller att bli medbjuden på Cornelisdokumentären som ska visas på Hemsegården på fredag och som det tals om. ”Somliga går med trasiga skor”, nynnar någon, men som någon säger,

att det behöver man inte göra längre. Nej, skor och kläder det finns det. Sven-Erik kontrar och erbjuder även schampo och tvål till den som behöver. Mänsklig omtanke också.

- Vi når inte alla de vi skulle önska. Det finns många som har allvarliga drogproblem men som bara sitter hemma. De går inte till Bänken, mötesplatsen vid ICA, säger Ami Bjurwill.

Ami är den enda i gruppen som är avlönad för denna uppgift. De andra är, som någon av gästerna sa, ”civiliserade volontärer”. Men här finns det god kompetens; såväl pensionerade sjuksköterskor, fd övervakare och psykiatriskötare. Men framförallt, goda medmänniskor med livserfarenhet.

Stickan förklarar att sitta ensam hemma på en pinnstol vid köksbordet och dricka öl det är inget för honom. Ciggen kan ta slut. Vid Bänken är det alltid någon som kan bjuda på röka. Och vid köksbordet händer det inget. Men det gör det runt Bänken. Alltid är det något att titta på och kommentera. Så blir han lite allvarlig och säger att när man sitter själv hemma, går på toaletten, ramlar, slår i huvudet i handfatet, vem hör och ser en då? Känner man så här då tar man sig gärna ner till Bänken.

Det var där Harri började för fem år sedan. Han gick ner till Bänken, satt och pratade och bjöd in till frukost. Efter fem år känner alla till verksamheten, det har spridit sig som ringar på vatten, men Ami och de andra går till Bänken då och då för att se om det har kommit några nya att bjuda in.

I Hemse är det i dag relativt stora problem med droger och droghandel, och det finns många unga och

Ami Bjurwill,
diakoniassistent i
Sudrets pastorat.

gamla med grava missbruksproblem. Nyfattigdom, där pengarna inte ens räcker till mat för dagen, drabbar också allt fler. Trots det finns det inget kvar av den samhällsservice som gjorde denna grupp medmänniskor synliga och som kunde ge det stöd de behöver. Socialkontoret är i Visby, polisstationen i Visby, alkohol- och drogrådgivningen i Visby, frivården och arbetsförmedlingen likaså. Till Visby är det fyra mil och staden är kanske inte alltid den hälsosammaste platsen att besöka. Men här kommer Svenska kyrkan och Röda Korset in. Tillsammans med Ekumeniakyrkan ansvarar frivilliga krafter för att frukostar och soppa serveras, och att matkassar köps in. Kupan är navet för detta och diakonikassan räcker till matinköpen. När håll uppstår i den gemensamma sektorns skyddsnet så finns de där. Men det viktigaste är kanske inte det materiella, det är att vara ett stöd för medmänniskor, en sann och kristen handling. Jag påminns om det så vanliga medeltida motivet i de gotländska kyrkorna, Sankt Martin som delar sin fina mantel och sträcker den till den tiggare som frysande står efter vägen.

”Men det handlar inte om att frälsa eller att få fler medlemmar till kyrkan; det är inte heller någon form av konkurrens mellan Ekumeniakyrkan och Svenska kyrkan”.

- Men det handlar inte om att frälsa eller att få fler medlemmar till kyrkan; det är inte heller någon form av konkurrens mellan Ekumeniakyrkan och Svenska kyrkan.

Vi har samma Gud! Och samma goda vilja, säger Majsan och berättar att en av männen som sitter på Bänken kom till kyrkan tre söndagar i sträck. När någon såg glatt förvånad ut förklarade han: Nej, jag tror inte på Jesus, jag tror inte på Gud, men jag kan inte vara utan denna fina gemenskap”.

”I dag hör man glädjande nog allt oftare att Hemseborna är stolta över att denna sociala aktivitet med Frukostklubb och sopplunch finns”.

Till att börja med kunde det höras lite kommentarer om varför de bjöd på frukost till missbrukare, när det finns så många ensamma äldre människor. Men de äldre är inte glömda. Såväl Röda Korset/Kupan som Svenska kyrkan och Ekumeniakyrkan har aktiviteter som riktar sig till den gruppen. I dag hör man glädjande nog allt oftare att Hemseborna är stolta över att denna sociala aktivitet med Frukostklubb och sopplunch finns. Och än så länge är de ensamma på Gotland med dessa aktiviteter till missbrukare.

Jag tänker på Franciskusbönen och några strofer ur denna bön:

Låt mig bringa hopp där misströstan råder. Låt mig bringa ljus där mörkret råder. Låt mig bringa glädje där sorgen råder.... Ty det är genom att ge som man får.

S:t Martin räcker sin halva mantel till en tiggare. Hejdeby kyrka.

62 + en mötesplats på norr

Bryt ensamhet genom att ordna mötesplatser och tillfällen att träffas. Fritids för vuxna, samtalsgrupper, föreläsningar och bussutflykter - det gjorde man i Norra Gotlands pastorat. Denna dag var det prästen Olle Carlsson som gästade gruppen och ämnet var tröst. Text och foto: Lars Bäckman.

- Det var jag, Camilla och Maria, det diakonala teamet i Norra Gotlands pastorat, som i våras ansökte om pengar från Socialstyrelsen. De skulle dela ut 90 miljoner kronor till olika projekt för att motverka ofrivillig ensamhet. Vi ansökte om strax över 600 000 kronor och fick en bit över 300 000 kronor, vilket var otroligt mycket med våra mått mätt, berättar Juana Baumann, diakon i Norra Gotlands pastorat.

De hade fått signaler om att i Slite behövdes det en mötesplats. Det fanns många lite äldre som upplevde sig som ensamma. Kanske var de nyblivna pensionärer eller att ens livspartner hade avlidit.

”Här kan du fika, spela spel, eller bara få en chans att sitta ner och prata i lugn och ro”.

Det här är omtumlande förändringar i ett aktivt liv. Var träffar man andra människor på ett anspråkslöst sätt? Det blir tyvärr alltför ofta att man bara blir sittande hemma framför tv:n. Sedan några år tillbaka har pastoratet tillgång till Betelkyrkan mitt i Slite samhälle. Denna kyrka kunde man göra något mer av.

Olle Carlsson föreläste om tröst.

- Jo vi har där ordnat en Fritidsgård för 62+. Från början hade vi tänkt att ha den öppen varje tisdag, men då krockade det med andra verksamheter. Så nu välkomnar vi alla varannan tisdags-eftermiddag. Här kan du fika, spela spel, eller bara få en chans att sitta ner och prata i lugn och ro. Eller varför inte virka, sticka, pyssla och så vidare.... allt det man gör på vanliga fritidsgårdar, säger Juana.

Till att börja med var det ingen direkt trängsel men för varje vecka som har gått har det blivit fler och fler och nu är det ett gäng som alltid kommer.

- Vi har också ordnat föreläsningar, berättar Juana och nämner Agneta Sjödin som berättade om hur man kan göra sundare val i livet genom egen kraft, därefter besökte Blossom Tainton Lindquist Slite och pratade om verktyg för livshälsa och så i dag då Olle Carlsson ska föreläsa om tröst. Utöver det har vi även gjort tre bussresor. Ett uppskattat besöksmål och därefter ett par timmars tid för samtal och diskussion om föregående föreläsning eller annat angeläget ämne. Det här har varit en bra kombination och mycket uppskattat.

Inom projektets ramar har även en samtalsgrupp startats som träffats sex gånger med lite olika samtalsteman.

- Visst har det varit väldigt mycket mer jobb men också oerhört kul och tacksamt, säger Juana Baumann innan hon tillsammans med de andra diakonerna skyndar in i Slite aula för att förbereda och välkomna publiken till föreläsningen med Olle Carlsson.

Linda Mårtensson, Slite. Foto: Lars Bäckman.

- Jag fick höra om gruppen på Röda Korset i Visby där jag arbetar som volontär. På bussen tillbaka till Slite träffade jag Maria Ynderdahl och fick veta mer om verksamheten. Det är framförallt gemenskapen som jag uppskattar. Jag kommer inte ut så mycket på egen hand, så visst är man lite ensam. Men på Fritidsgården, som är på tisdags-eftermiddagar, träffar jag alltid någon och gemensamma bussturer och föreläsningar är ett bra underlag för givande samtal och diskussioner. Tack var den här verksamheten har jag fått nya vänner och många bekanta, säger Linda Mårtensson. Hon har inte tidigare varit särskilt flitig kyrkobesökare, och har knappast blivit det nu heller:

- Men jag uppskattar att komma in i en kyrka. Uppleva stämningen och lugnet. Och det känns fint att vi i olika sammanhang sjunger en psalm. Det är jag inte alls främmande inför.

Jag byter även några ord med Bror från Boge och Kenneth från Vallstena, två 62+:are som också ska lyssna på Olle Carlsson. De berättar att de har deltagit i flera av projektets aktiviteter. Båda har varit med på bussresor och föreläsningar, men framhåller just värdet att enkelt träffa andra och nya

Jag passar på att prata med några av deltagarna i projektet 62+ och som nu väntar i foajén på att portarna ska öppnas. De är specialinbjudna till en föreläsning på eftermiddagen. I kväll ska Olle Carlsson hålla ett offentligt föredrag i samma lokaler.

människor som det allra bästa.

- Att gå ner på Fritidsgården, dricka en kopp kaffe, prata och kanske spela ett spel, det uppskattar jag säger Kenneth. Soppluncherna är också ett bra tillfälle att komma ifrån ensamhet och få uppleva lite annat, säger Bror och Kenneth håller med.

Olle Carlsson, föreläser om tröst - ett kort referat

Olle Carlsson har arbetat som präst i över 40 år och som han själv säger, är mest känd för två saker: Katarina kyrkan på Södermalm där han under många år var kyrkoherde och lyckades ”fånga upp de som inte visste att de hade behov av att gå i kyrkan”. Och så att han numera är nykter alkoholist. Men det var tröst som var det tema som Olle utgick ifrån i sin föreläsning för ett femtiotal 62+:are. En rubrik som passar bra när kyrkans olika mötesplatser är lite av ett tema för detta nummer av Gårdskorset. Här följer en fri tolkad sammanfattning av hans föredrag.

”Vi som inte är mitt i en kris, där ’livet har gått sönder’, måste ta initiativet, att se dem som är ensamma”

”Vårt behov av tröst är oändligt”, skriver Stig Dagerman, berättar Olle och kommer genast in på ensamhet. ”Svenskarna är världens ensammaste folk”. Men ensamhet är också ett uttryck för att man kan få leva sitt eget liv, inte behöva gå i andras ledband. Ibland behöver vi alla få chans att dra oss undan och få vara ensamma med våra tankar. Men det är den ofrivilliga ensamheten och när ”livet går sönder” som vi alla behöver sällskap och tröst. Olle förklarar att det var just gemenskapen med andra som gjorde att han kunde bryta sin alkoholism. Hela sex av tio svenskar säger att de upplever sig som ensamma. Det finns mycket i vårt samhälle som leder till att vi har en strukturell ensamhet, inte minst avsaknaden av just mötesplatser. På sociala nätverken som Facebook och Instagram är det signalen ”Jag

har det bra” som alla vill förmedla. Men så är inte livet. På sociala media finns det inte mycket plats för tröst.

Det är inte lätt att bryta ensamhet, speciellt inte för män. Därför är lösningen att vi måste se vägen ut ur ensamhet från det andra hållet: Vi som inte är mitt i en kris, där ”livet har gått sönder”, måste ta initiativet, att se dem som är ensamma. Då gäller det att först bryta den beröringsskräck som allt för ofta finns kring den som blivit sjuk, ensam eller är olycklig. Faktum är att vi mår bra av att hjälpa andra. Så är det. Det berikar livet att våga ta kontakt och möta det ”verkliga livet”, så som det är när det drabbar oss. För där är vi alla lika känsliga.

För att stötta den som hamnat i en djup kris så kan man tänka på att det räcker långt med att bara lyssna: ”Håll tyst, håll ut och håll om”. Att erbjuda den som drabbats ett tillfälle att få prata är det allra viktigaste. Men bara en enkel handling som visar att man bryr sig, kan också göra skillnad. Ett telefonsamtal, ett sms eller en blomma. Vill du göra något praktiskt, så ta en promenad, laga mat, gå på bio, teater... Det är just sådana små betydelsefulla tecken som visar att man är mån om varandra. Så ta av er skyglapparna och möt era medmänniskor, uppmanar Olle Carlsson till.

”När jag vågar bottna i min djupaste tro – då känner sig även den, som i vanliga fall inte är hemma i kyrkan, trygg”.

- Som präst har jag så klart aldrig behövt hymna om min djupa tro, och jag upplever inte heller att det är något som har skrämt bort människor, även sådana som aldrig har satt sin fot i kyrkan. Vi är bra på att trösta oss själva, och vi som har vår tro kan vara Guds händer och Guds medhjälpare, men när det väl kommer till kritan, så finns den djupaste trygghet för min del i min tro på att det finns en kärleksfull Gud, säger Olle Carlsson och fortsätter: När jag vågar

bottna i min djupaste tro – då känner sig även den, som i vanliga fall inte är hemma i kyrkan, trygg.

Olle Carlsson påminner om Franciskusbönen. Den sammanfattar väl hans föreläsning.

*Så Herre, gör mig till ett redskap för din fred.
Låt mig bringa kärlek där hatet råder.
Låt mig bringa förlåtelse där orätt har begåtts.
Låt mig skapa endräkt där tvedräkt råder.
Låt mig bringa sanning där villfarelse råder.
... Ty det är genom att ge som man får.*

Ensamhet är svårt att själv bryta. Då måste vi medmänniskor ställa upp. Visa att vi ser, trösta och öppna upp för samtal. En väg är att ordna till mötesplatser. Detta gör Norra Gotlands pastorat i och med sitt projekt 62+. Det är genom att glömma sig själv som man finner sig själv...

När projektet inom kort avslutas så kommer

Fritidsgården att fortsätta med sin tisdagsverksamhet. Det blir med en kickoff den 23 januari kl 14.00. Då blir det disco! Det diakonala teamet planerar också för att fortsätta med de uppskattade bussturerna, men mot en mindre avgift. Det är som sagt vad dumt att ändra på vinnande koncept!

Olle Carlsson, med diakoniteamet, Maria Ynderdahl, Camilla Tomtlund och Juana Baumann.
Foto: Lars Bäckman.

Hej Clara Andermo

Barnen står i kö för att få sjunga i pastoratets kör

- Ja, det kan man säga. Men vi har stuvat om så nu är alla med. I Sanda har vi två barnkörer. Det är med barn från sex år och uppåt, och i Klinte har vi en mellanstadiekör. De är populära och det är jätteroligt, säger Clara.

Det fanns körer innan Clara började som församlingspedagog för två år sedan, men som så mycket annat ebbade de ut under pandemin, men nu ser det annorlunda ut.

- Körerna repeterar i skolan och i direkt anslutning till skoldagen. Det gör det enkelt att vara med och det passar föräldrarna och skolskjuts. Sådant är viktigt på landsbygden.

Du upplever inga problem med "kyrklig verksamhet" i skolorna?

- Nej. Vi har ett jättebra samarbete. Skolan ser körerna som ett komplement till undervisningen.

Enligt läroplanen för lågstadiet så ska barnen lära sig några psalmer. Det gör de i köerna. När julen närmar sig är det luciasånger, julpsalmer och julsånger som framförallt finns på repertoaren. Närmast står det framträdanden den 1:a advent då barnköerna ska sjunga i Klinte kyrka och den 9 december då det blir luciakonsert i

Sanda. Uppslutningen av föräldrar är då nästan hundra procentig.

- I nästa vecka har vi vår julvandring i Klinte församlingshem, berättar Clara. Då bygger vi om i församlingshemmet och skapar där ett Betlehem. Personalen klär ut sig och tar på sig olika roller och så får barnen möta Josef och Maria, de vise männen och så klart Jesusbarnet i krubban. Vi sjunger tillsammans och gör små teaterspel. Det här är mycket uppskattat och alla elever från Sanda skola och de yngsta i Klinte skola kommer, berättar Clara entusiastiskt, och fortsätter: till påsk är det dags för ett påskspel, så medarbetarna får chans att skådespela ett par gånger per år i varje fall.

Även denna aktivitet går att knyta an till läroplanen, så några problem med samarbetet har de inte upplevt. Liknande jul- och påskvandringar har man även i Norra Gotlands pastorat.

- Kören blir en mötesplats för barnen. Det är ju så där många är vill flera vara, så fungerar vi, både barn och vuxna, säger Clara Andermo, som har sjuttiofem procent av sin tjänst att arbeta med barnkörer. Clara är utbildad musiklärare vilket säkert är en fördel i detta samarbete.

Visby stift tilldelas prestigefullt pris av Gutamålsgillet

Visby stift har blivit utvalt till årets mottagare av Janräunu (Järnrunan), ett hederspris instiftat av Gutamålsgillet. Priset tilldelas företag, personer eller organisationer som på olika sätt har främjat gutamålet i den offentliga miljön. Och i år är det alltså Visby stifts bidrag till främjandet av gutamålets bevarande, som uppmärksammas.

Prisutdelningen ägde rum på Gutamålets dag, söndagen den 26 november. Lars Kruthof är ordförande och han lyfte fram inspirerande exempel som kyrkan bidragit med i år. Det var allt från den enkla skylt som syntes på Kräklingbo marknad med texten "Körku järn ypi" till prästen Sune Österdahl som regelbundet håller gutamålsgudstjänster. Men det finns fler gutamåls-eldsjälar inom Visby stift såsom prästerna Petra Guteskär och Per Stumle samt församlingsmusiker Hillevi Knutas.

Annika Hakalax och Sune Österdahl tog emot utmärkelsen av Lars Kruthof.

NOTISER

Kyrkohistoriskt intresserad?

Gotlands kyrkohistoriska sällskap - för alla historiskt intresserade. Leif Wiking är ordförande, Jakob Lindblad, Lars Bäckman, PeO Sahlberg, Karin Hjorth, Rebecka Svensson, Per Stumle, Lars Kruthof och Patrick Matson, är styrelsen. I denna tidning kan du läsa om Kyrkosafari, ett av många arrangemang. Läs mer på Visby stifts hemsida.

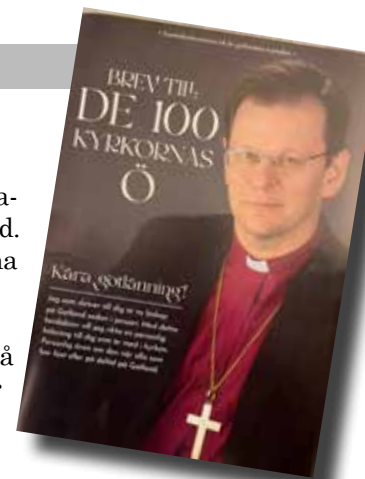
Görel Robsarve Malmros

Årets kommunikatör!

Grattis Görel Robsarve Malmros, som blivit utsedd till årets kommunikatör, av Gotlands Media. "Genom kommunikation på flera plan så visar hon kyrkans roll i civilsamhället", Ja, de ser väl mig som en bra representant för den mångsidighet som krävs av en kommunikatör i dag, särskilt i en sådan verksamhet som kyrkan är, säger en glad Görel.

Biskop Eriks herdabrev

I början av november delades Herdabrevet ut till alla hushåll på Gotland. Skulle du inte ha fått det eller vill ha ytterligare ett exemplar, hör av dig till stiftet så skickar vi det. Det här är ett brev och du får gärna svara på brevet med frågor, synpunkter eller om det är något du vill berätta. Det uppskattar biskopen.

Populär guidekurs även i vår

Visa din kyrka. Den guideutbildning som Visby stift arrangerade tillsammans med Sensus förra våren kommer gå av stapeln även i vår. Start i mars med heldag. Därefter blir det ett par halvdagar under april månad. Våra kyrkor tillhör de mest besökta platserna på Gotland, så det är viktigt att de också visas. Det ställer också vissa krav på hur besökare tas emot och hur kyrkan presenteras. Därför denna kurs. Välkomna!

Så här firar Svenska Victoriaförsamlingen jul

Svenska Victoriaförsamlingen i Berlin är en stor församling med många som passerar oss i huset under en vecka. Som de flesta utlandsförsamlingarna så har vi en julbasar så tanken på jul, lussekatter och lucia börjar tidigt på terminen. De två vuxenkörerna med totalt 80 sångare samt barnkörer förbereder advent, Lucia och jul i flera månader före december för att bidra med evangeliet. Och de första Luciatågen går vi alltid under våran Julbasar som alltid firas första adventshelgen. Basaren attraherar 7-8 000 besökare och vi har över 150 frivilliga som har förberett och sen säljer svenska matvaror, hantverk, godis och ost med mycket mera. Särskilt är vår syförening speciellt aktiva i detta. Näst på programmet kommer våra två stora luciakonsert i en hyrd kyrka men givetvis lussar vi också i våran kyrkolo-

kal tidigt på Luciamorgonen. Frukost efteråt med hemgjorda köttbullesmörgåsar och lussekatter är ett måste!

Vår fina julkrubba kommer fram och den får Svenska skolan (som ligger i samma lokaler) och våra förskolebarn vara med och bygga upp tillsammans med vår präst Ina, medan de lyssnar på julevangeliet.

Församlingen firar själva juldagarna med en blandning av gudstjänster, gemenskap och mat.

Julafton och juldagen är ju en speciell tid i kyrkans och människornas liv. Den kan vara förknippad med både glädje och ångest. Ska jag vara själv i år? Oh vad härligt att det är jul igen! Här vill vi vara en kyrka där

alla är välkomna oavsett anledning och så brukar det bli. Julafton startar med att vi har Krubbgudstjänst kl.11 där personal och frivilliga spelar upp ett julspel. Många julpsalmer sjungs det förstås. Ibland har barnkörbarn som är kvar i stan kommit in och sjungit. Och frivilliga musiker och sångare anmäler sig till att medverka.

Efter det är det dags för jullunch. Många har föränmält sig men vi säger aldrig nej till någon som kommer spontant. Här har man möjlighet att få en stor julbuffé och ha gemenskap under ätandet. Alla som har möjlighet kan lämna ett "spende" (frivillig gåva) men det viktiga är inte pengarna utan att alla har möjlighet att komma. Här har det varit allt från 25-70 personer. Vill man stanna kvar så finns vi personal här under hela eftermiddagen att prata och umgås med medan vi förbereder för nästa gudstjänst och mat. Kl 15 sätter vi givetvis upp storbildsskärmen så vi kan kolla på Kalle Anka och hans vänner medan vi myser med glögg, must och julgodis.

”Julafton och juldagen är ju en speciellt tid i kyrkans och människors liv. Den kan vara förknippad med både glädje och ångetst”.

Klockan 17.00 är det dags för julbön där det är mycket musik som framförs av solister och grupper. Hit kommer det ofta nya människor som inte varit här under dagen. Efter det kan man gärna vara kvar och fortsätta äta julmat ihop på kvällen. Ibland har något spel kommit fram. Någon dans kan det också bli om intresse finns. Kvällen avslutas med midnattsmässa kl.23. Vi brukar börja ute i parken med Kristusljuset som tänds och går sen in under pampig orgelmusik för att fira nattvard. Efteråt får var och en gå hem till sig och sova.

Julbordet är dukat i Svenska kyrkan i Berlin.

På juldagen firar vi vidare med högmässa klockan 11 och efter det gör vi tabberas på resterande julmat innan vi stänger kyrkan efter en intensiv månad.

Det är alltid en blandning av människor som kommer hit över juldagarna: det kan vara svenskar som är i Berlin över julen på semester, församlingsbor, familjer, ensamma, flyktingar, äldre, yngre. Ja alla är välkomna och det känns fint att kyrkan kan få vara öppen rejält dessa helgdagar.

De flesta av våra ungdomar vi känner från ungdomskören och Ung i Berlin åker hem, men de ska veta att de alltid är välkomna hit. Kanske är det någon som är kvar och jobbar?

Som alltid ser vi fram emot advent och jultiden här. Välkommen du också!

Text och foto: Sofia Falk, kantor i församlingen.

Vem ligger begravd intill Visby domkyrka?

Nu behöver du inte längre undra - en informativ skylt har kommit på plats. Text och foto: Lars Bäckman.

Säkert är vi många som genat över den lilla kyrkogård som omger S:ta Maria Visby domkyrka, passerat de gamla gravstenarna, kanske försökt läsa vad som står på dem och fått ge upp, men fortsatt uppför trappan till Klinten och låtit fantasin flöda om vilka som ligger under tumbagravarnas hällar eller märkligt slitna obeliskformade gravstenar. Nu kan du enkelt få reda på det!

S om guide har man en och annan gång berättat den märkliga historien om den halva gravsten som står i det sydvästra hörnet av kyrkogården och som tills för drygt ett tjugotal år sedan doldes inne i ett träds djupa stam. Det var då en kraftfull höststorm bröt trädet i delar. Det visade sig inte vara ett träd utan två stammar som växt ihop och inneslutit den gravsten som rest över en ung hustru för mer än 200 år sedan. Änkemannen hade planterat två små träd på vardera sida om gravstenen, kanske hustruns favoritträd, och sedan flyttat från

Gotland och vidare i karriären. Det är något vackert i det, men historien berättar också om hur kyrkogårdarna sköttes.

Bara tanken på att detta var Visbys enda begravningsplats fram till 1830 då Östra kyrkogården invigdes är hisnande. Jovisst, de "finaste" familjerna såg till att de begravdes inne i kyrkan. Några andra i detta samhällsskikt valde dock stora pampiga gravstenar på kyrkogården. Men för de allra flesta var det i bästa fall ett enkelt träkors som man kunde hoppas på, ett kors som sakta men

säkert ruttnade bort på den jordhög som lagts över ens kista. Det sägs att ordningen på gravarna var lite si och så. Något riktigt system för att dödgravaren skulle slippa börja gräva där det fanns risk att han stötte på en annan, inte allt för länge sedan begravd, fanns inte. Så en ny begravningsplats, där gravplatserna noga registrerades, och som omgärdades av murar och höga lövträd som rensade luften. Där fanns det kvarter med grusgångar, och ett läge utanför innerstadens täta bebyggelse. Det var något helt annat än gamla kyrkogården. Läget utanför staden och den rikliga trädplanteringen var först och främst en sanitär angelägenhet. I de allt snabbare växande svenska städerna skulle dessa krav uppfyllas skyndsamt, enligt kungligt beslut 1815. Så också i Visby.

Men nu åter till S:ta Maria. Inne i kyrkan ska det ha funnits 450 gravhällar. Vid renoveringar har många av dem försvunnit. Många har huggits upp och blivit grus eller används vid nybyggnation. Det gäller inte minst fastigheten där Visby stift har sitt kontor. Byggnaden uppfördes som lasarett på 1830-talet. Än i dag kan man på något ställe se antydningar till att det är just gravstenar som använts till trappsteg. Men, ett

stort antal gamla gravhällar ställdes upp längs med klintkanten. Så sent som i slutet av 1980-talet flyttades i stort sett alla dessa stenar till Norra kyrkogården där de också fick ett välbehövt tak. De står nu i den östra delen av kyrkogården, vid kontors- och verkstadsbyggnaden. Men kvar vid domkyrkan blev några av dessa stenar, tillsammans med de som stått där i alla tider. Den meterhöga kyrkogårdsmuren revs dock och blev material till det nya hamnbygget på 1860-talet.

Skylden som nu satts upp står vid kyrkans sydöstra hörn och har en informativ och bra text. Här får du svar på många av de frågor man ställt sig. På något sätt så kommer Visbys tidiga 1800-tal allt närmare. Människor som gått på stadens gator, bott i de hus vi än i dag ser och bebor, arbetat på Länsstyrelsen, i skolan, på lasarettet eller i kyrkan. Det är deras gravar vi ser. Witthoff var en av dem. Han var läkare, men blev bara 27 år gammal. Vännerna har på den spetsiga obeliskformade gravstenen i en Bellmansk lätt frejdig ton diktat *"Witthof har sin bana slutit, sångmö höj din klagosång...osv"*. En annan märklig gravsten, ja gravsten förresten, här har hela klintkanten blivit en minnessten för en avlidne tvåårig son. Stenen har fått texten ifyllt och läsbar. Det är prästen Klingwall som lät rista in en inskription i klintens berg:

*"Fridfulla graf! Vid bergets fot
En saknad son du tog emot . Låt
äfven oss få detta hem bebo och
fridsamt njuta sonens ro".*

En och annan guide har säkert fantiserat och fabulerat inför en häpen skara turister om att den lille pojken som ramlade ner från klintkanten. Men hur han egentligen avled berättar inte skylten eller texten på stenen, men tack vare de restaurerade stenarna, med läsbar text och den informativa skylten, så har vi nu blivit betydligt klokare. Antikvarie Anna Plahn har på uppdrag av församlingen tagit fram de intressanta uppgifterna.

Livsviktigt - en viktig och uppskattad mötesplats

Under tre terminer har föreläsningsserien pågått och därmed blivit en etablerad och uppskattad verksamhet i Visby domkyrkoförsamlings breda utbud. Text: Lars Bäckman Foto: Sofi Ogestad. Carin Götblad föreläser.

Det räcker med att ta en titt i programmet för det gångna året. En rad intressanta ämnen har presenterats.

Det började med Peter A Matsson, forskare på Försvarets högskolan, som talade om NATO:s eventuella inverkan på Gotland. Anneli Wester, äventyrare och världsrekordshållare, som trots sina fysiska och psykiska problem besegrade de största utmaningarna. Hon är verkligen en som ”talar om livet här och nu och om de existentiella frågorna som berör”, vilket är precis det som domkyrkoförsamlingen har strävat efter med dessa föreläsningar. Nästa föreläsare var prästen Ulf Lindgren, som hade som tema riddaren Ignatius av Lyola, och de andliga övningarna som jesuiterna i England utvecklade. Det kan kanske tyckas som ett mycket teologiskt ämne, men det kom ett 50-tal åhörare och långt ifrån en majoritet av dem var redan tidigare engagerade kyrkobesökare. Carin Götblad, talade om gängkriminalitet, ett ämne som lockade 250 deltagare och till sist besökte kriminologen Nina Rung Livsviktigt. Hon tog vid Carin Götblads problemformulering, men med utgångspunkt från individen och familjen. Då kom det 80-90 personer. Det är med andra ord mycket välbesökta aktiviteter.

Det här visar mer än väl att Livsviktigt är en uppskattad del i församlingens verksamhet och en riktig satsning, om än inte helt billig.

- Det är riktigt. Vi tar ingen entré. Vi bjuder på föreläsning, fika och tid för mingel, och som avslutning har vi alltid en kort mässa, berättar domkyrkokaplanen Petra Guteskär och fortsätter: Det här är en sats-

ning som vi gör för att få kontakt med de medlemmar som vanligtvis inte kommer till kyrkan. Vi breddar därmed vår kontaktyta.

Se det som en form av medlemsvård – här får de chans till en form av fördjupning, utformad utifrån olika önsningar och villkor.

Därför är ämnena och föreläsarna av de mest skiftande slag, men så strävar man också efter att ha såväl bredd som djup.

- Ibland är det väldigt uttalade föreläsningar med tema på kristen grund, ibland inte, utan mer allmänna frågor. Kanske utifrån den oro som driver i samhället och som

föreläsaren kan sätta ord på, berättar Petra Guteskär, som ansvarar för Livsviktigt.

- Vi försöker vara så breda som möjligt. Att hitta föreläsare från sportens värld, likväl som från kulturens och samhällets.

Vårterminens program är ännu inte klart, men Petra kan redan nu berätta att religionshistoriker David Thurffjell är klar, likaså prästen och journalisten Helle Klein. Andra namn som är på gång, men ännu inte är helt klara är programledaren Eric Schöldt och ishockeyprofilen Håkan Loob. Med andra ord så kan vi under kommande år förvänta oss precis den bredd som domkyrkoförsamlingen eftersträvar: *Om livet här och nu, om de existentiella frågorna och om det som berör.*

Det här är också en av alla de mötesplatser som kyrkan kan erbjuda. Att mötas i kyrkan, bekanta sig med kyrkans budskap och kunna samtala med andra människor om existentiella frågor, det gör man här och i andra intressanta programpunkter som domkyrkan erbjuder. Se www.svenskakyrkan.se/visby

Skapelsebussen var på turné - hur gick det?

- Det har gått bra och alla platser bussen besökt har skiljt sig från varandra. Vid domkyrkan var vi flest gånger, vid hela fem tillfällen. Där var det mycket folk, som kom, tittade på kläder och på bokbord, berättar Natalia Svensson, hållbarhetssamordnare i Visby stift.

”Det är klädbytesmöjligheten som har varit den klart populäraste aktiviteten”

Det är klädbytesmöjligheten som har varit den klart populäraste aktiviteten. Förbipasserande hade inte alltid med sig kläder att byta in, så någon gick hem och återvände med ett antal plagg, andra fick lägga en peng till våra insamlingar. Vi hade också gjort en utställning med fyra rollups på tema Skapelsetid som vinden gärna tog tag i när det blåste. Där får vi tänka om. Vi hade också med en hel del annat material, ett bokbord och självklart Biskopsbrevet om klimatet, fortsätter Natalia att berätta.

Förutom Visby domkyrka hann de med att ställa upp buss och utställning i Stenkyrka, Eskelhem, Stenkumla, Klinte, Slite och i Hemse.

- Jag hade gärna diskuterat klimatfrågan mer med besökarna, vi behöver samtala och byta åsikter med varandra i detta brinnande ämne.

Det erbjöds också andra aktiviteter i samband med Skapelsebussen. Textilkonstnären Jenny Jacobsson höll återbruksworkshop i två församlingar. Det var föreläsning och verkstad, där synliga lagningar på återbrukade kläder var det stora innehållet. Återbruksworkshopen var klart uppskattat, så det lär vi se mer av.

Natalia kan med största säkerhet lova att i september 2024 blir det återigen en turné med Skapelsebussen. Vad den kommer att innehålla och ha i släptåg det får vi se, men en säker gissning är att klädbyte, det kommer att erbjudas då också.

Text: Lars Bäckman Foto: Natalia Svensson.

Tankar omkring en bok Väger till glädje av författaren Richard Foster.

Väger till glädje

Sunniva Rindi Rettinger

*Må Gud välsigna dig med obehag
inför enkla svar, halvsanningar och ytliga relationer
så att du får leva på djupet av ditt hjärta.*

Så inleds den näst vackraste välsignelsen jag läst, näst efter "originalet" förstås – den Aronitiska välsignelsen som vi präster får välsigna församlingen med varje gudstjänst. "Må Gud välsigna dig med obehag" är skriven av efterföljare till broder Franciskus av Assisi och jag blir alltid djupt berörd när jag läser den.

Broder Franciskus har alltid varit en förebild och inspirationskälla för mig. Han var en person som inte var rädd för att dyka rakt ner – i tron, i överlåtelsen till Gud, i kärleken till Jesus, i sitt engagemang för de fattiga. Eller med andra ord en som levde under devisen "Lägg ut på djupet!" som ju är vår biskop Eriks valspråk.

Broder Franciskus liv var väldigt annorlunda från ett "vanligt" liv i Sverige 2023. Vad ska jag göra för att lägga ut på djupet vatten, på trons områden, i praktiken? För jag vill gärna göra något konkret, jag vill tro både i ord och handling.

När jag frågade biskop Erik om hur man lägger ut på djupet rekommenderade han en bok av Richard Foster, en kväkare som blivit mycket känd i alla kristna kretsar för sina böcker.

Boken Celebration of Discipline (på svenska heter den Väger till glädje) handlar om att som kristen i modern tid hitta tillbaka till de praktiska konkreta handlingarna i kristen tro som kan kallas klassiska – för att de funnits med i kyrkans hela historia och har

varit fundamentala i trosutövningen ända från början. Vissa är för oss ovana, andra inte alls förvånande, medan en del av dem blivit moderna igen även utanför kristna kretsar.

Richard Foster kategoriserar dessa som tre typer av aktiviteter: De som för oss inåt, de som kommer inifrån och syns i det yttre, och de som vi gör tillsammans i kyrkan:

- I det inre livet - meditation, bön, fasta, studier
- i det yttre – enkelhet, avskildhet, överlåtelse, tjänande
- och de som hör kyrkans liv till - bikt, tillbedjan, andlig vägledning (på församlingsbasis), och i centrum av allt detta församlingens jubel över Gud

De olika disciplinerna eller vägarna hör ihop genom att det vi gör i det enskilda livet och i församlingen får konsekvenser för vårt sätt att leva, för vilka val vi gör, och hur vi uppfattas av människor omkring oss.

Richard Foster skriver i början av boken "Ytlighet är vår tids förbannelse. Vår tids rop efter ögonblicklig tillfredsställelse är främst ett andligt problem. Det stora behovet idag är inte fler intelligenta människor eller fler begåvade människor, utan fler människor med djup."

Det är ganska vanligt idag att människor lever efter en del av dessa discipliner utan att vara kristna. Minimalister som lever i

självvald enkelhet, miljöengagerade som ”fastar” från shopping och flygturer och kött, introverta som söker självsamhet, de som mediterar för att må bra, människor som ägnar sina liv åt att tjäna andra, osv. Det är bra och gott, men det är inte goda handlingar i sig som kommer få oss att fördjupas som kristna, eller att jubla över Gud.

Vi kan inte stanna på ytan, varken som individer eller kyrka. Gör vi det blir vi varken jublande eller trovärdiga och kommer inte nå människor med Jesu glada budskap om att Guds rike är nära. Det står i Bibeln att hela skapelsen väntar ivrigt på att Guds barn ska uppenbaras och Guds rike utbredas på jorden.

Vi kan inte genom egna handlingar bli medborgare i Guds rike – det är en nådegåva från Gud som vi får ta emot, inte förtjäna. Men vi bör för den skull inte sitta sysslolösa. Disciplinerna för oss inför Gud så att han kan omforma oss till sin rättfärdighet. Det är Gud som gör det – och vi hjälper till genom att försätta oss i situationer där Gud kan nå oss.

Att Gud kan nå oss, även i våra svåraste stunder, är en god orsak till jubel. Richard Foster menar att det endast är lydnad till Gud som kan ge sann glädje. Det går ihop med Jesu ord i dopbefallningen tänker jag: *”...lär dem att hålla alla de bud jag har gett er, och jag är med er alla dagar till tidens slut”* (Matt 28:20). Vad kan vara mer glädjande än att Han som skapat universum, som är evig och allsmäktig, vill vara med dig och mig?

Efter att broder Franciskus börjat ”känna obehag inför enkla svar, halvsanningar och ytliga relationer” försatte han sig i situationer där Gud kunde nå honom. Han sökte ensamheten, bad och fastade, och han fick svar och vägledning. När han bad om vägar till att leva på djupet av sitt hjärta fick han ett liv att leva fyllt av de saker som Richard Foster tar upp i sin bok *Celebration of Discipline*. Ett liv där den inre fördjupningen sporrar det yttre handlandet, buret av den Helige Andes gemenskap kyrkan, och där jublandet över Gud är centralt och alltigenomsyrande. Den jublande glädjen skulle jag vilja ha mer av i mitt liv.

Om Richard Fosters bok *Väg till glädje* skriver Sunniva Rindi Rettinger, komminister i Döderhults församling, sedan oktober i år. Dessförinnan var hon från 2020 komminister i Romaklosters pastorat.

Foto: Curt-Robert Lindqvist/KrePart.

Restaureringar av stiftets kyrkor under hösten 2023 och vad är på gång inför 2024?

- I somras har Valls kyrka putsats om. Där återstår något mindre arbete kring sockeln, men annars är det jobbet avklarat, berättar stiftsantikvarie Rebecka Svensson på Visby stift.

Den stora restaureringen är och har varit Tofta kyrka. Klart ska det vara i januari och återinvigning är planerad till februari 2024.

- Gammal puts har tagits bort utvändigt och ytterväggarna har putsats om. Även taken har lagts om. Invändigt har väggar och valv rengjorts. Även en översyn av tillgängligheten till kyrkan har gjorts. Så det är rätt så omfattande arbeten, konstaterar Rebecka.

Ser vi framåt så kommer arbetet med Fröjel kyrka att ta fart under vinter/vår. Där ska såväl puts utvändigt som rengöring av väggar och valv invändigt göras. Även taken ska repareras.

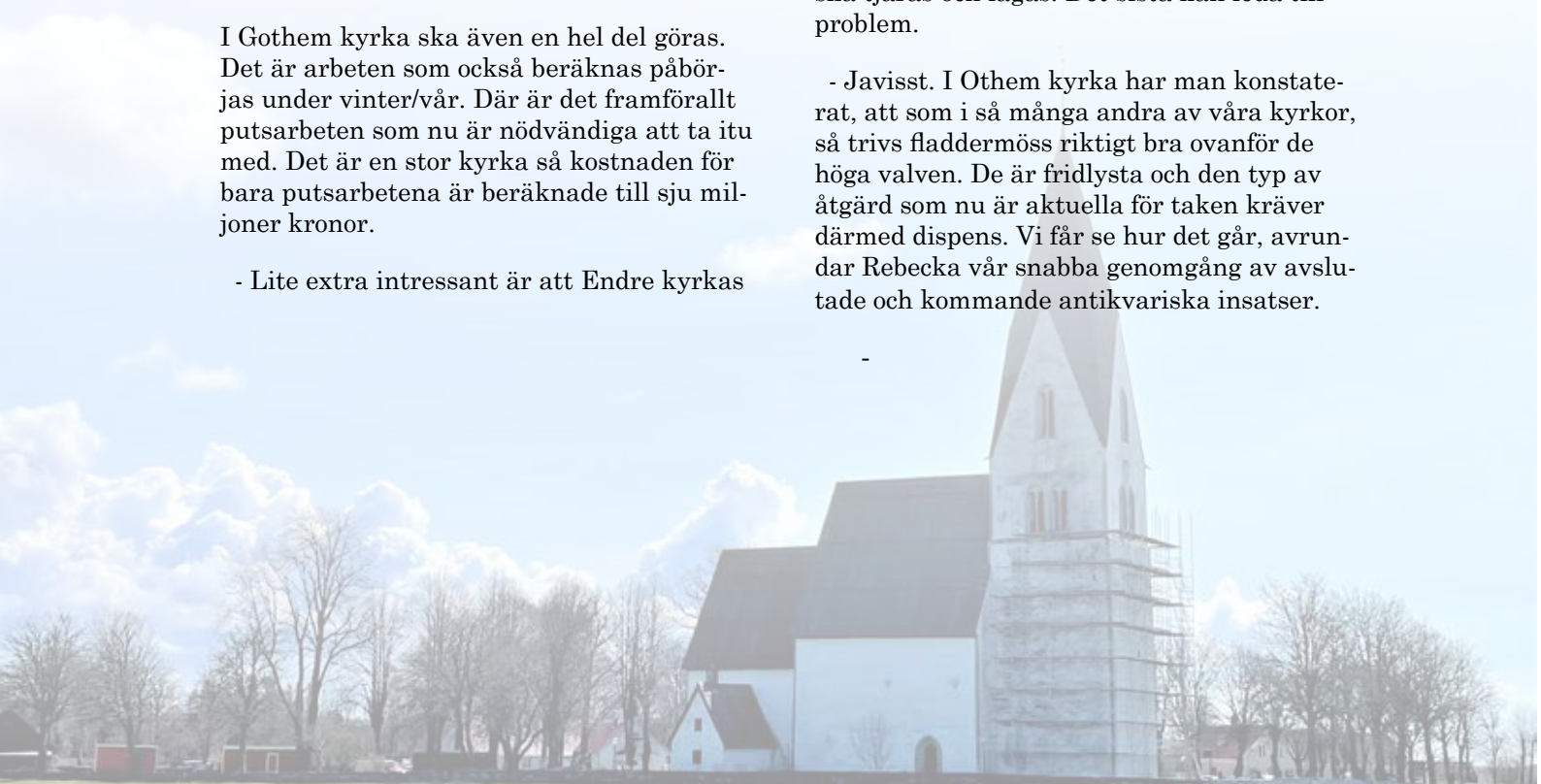
I Gothem kyrka ska även en hel del göras. Det är arbeten som också beräknas påbörjas under vinter/vår. Där är det framförallt putsarbeten som nu är nödvändiga att ta itu med. Det är en stor kyrka så kostnaden för bara putsarbetena är beräknade till sju miljoner kronor.

- Lite extra intressant är att Endre kyrkas

glasmålningar nu ska konserveras. Det här är en typ av arbeten som tidigare har gjorts av glaskonservatorer i Tyskland. Den här kompetensen har nämligen inte funnits i Sverige. Men nu har det startat ett företag, en så kallad hytta, knuten till Uppsala domkyrka, berättar Rebecka entusiastiskt. I Endre kyrka finns det en hel del medeltida glasmåleri, vilket gör den till en av de kyrkor på Gotland, ja, faktiskt i hela Norden, med flest medeltida glasmåleri. Dessa, och även de senare som är från 1800-talet, ska nu ses över. Det är blyinfattningarna, fästena i fönsteröppningarna och ventilationsspringor som ska åtgärdas och så klart rengöring - det är alltid aktuellt.

Utöver dessa restaureringar görs det alltid en hel del mindre löpande restaureringar och underhåll. Det är puts på stigluckor som ska lagas, reparation av murar och så tak som ska tjäras och lagas. Det sista kan leda till problem.

- Javisst. I Othem kyrka har man konstaterat, att som i så många andra av våra kyrkor, så trivs fladdermöss riktigt bra ovanför de höga valven. De är fridlysta och den typ av åtgärd som nu är aktuella för taken kräver därmed dispens. Vi får se hur det går, avrundar Rebecka vår snabba genomgång av avslutade och kommande antikvariska insatser.

Familj till Familj - Sofi har nu tagit över rodret

I juni i år tog Sofi Ogestad över ansvaret för Familj till Familj. Dessförinnan var det Görel Robsarve Malmros som under många år skötte om den uppskattade verksamheten.

- I min tjänst ingår det nu tio procent att förvalta och administrera Facebookkontot och att se till att folk vet vart de ska vända sig med frågor och annat. Görel har arbetat mycket ideellt och jag får göra så gott jag kan och hinna på den tid jag har, säger Sofi Ogestad.

När jag besöker henne arbetar hon med ett diplom för den stora julinsamlingen som blivit en tradition sedan några år. Det är många företag och privatpersoner som skänker saker till Familj till Familj och som i slutändan kommer att bli välkomna julklappar.

- Det är väldigt kul att arbeta diakonalt, försäkras hon och ser riktigt nöjd ut, när hon visar på tidigare års resultat. Familj till Familj är verkligen en insats som syns och gör skillnad.

Det är drygt tio år sedan Familj till Familj startade och nu är de över 7 000 medlemmar som följer verksamheten via Facebook. Den största delen av dem är de som vill vara med och bidra och inte själva har ekonomiska problem.

- Vi är numera en så etablerad grupp att vi når rätt personer, menar Sofi när jag frågar om målgruppen för givarnas gåvor. Hon fortsätter och berättar att en gåva även kan vara en upplevelse.

- Nu under höstlovet hade vi en dag på Uncle Joes, med pizza och bowling. Det kom 95 personer. Föräldrarna var så tacksamma och barnen helt lyriska. Det är så kul att få förmedla en sådan upplevelse, säger Sofi.

Sofi är församlingsassistent i Visby domkyrkoförsamling på 60 procent och arbetar framförallt inom barn- och ungdomsverksamheten. Sofi kom in i domkyrkans verk-

Sofi Ogestad. Val av motiv för tatuering var självklart! Foto: Lars Bäckman.

samhet redan som konfirmationsledare och har sedan dess fortsatt av bara farten och det med ett övertygande engagemang.

- Jag läser nu teologi på heltid via Umeå

”Jag läser nu teologi på heltid via Umeå universitet och har kommit en bra bit på min utbildning till präst”

universitet och har kommit en bra bit på min utbildning till präst, berättar hon stolt. Att kyrkan, och då speciellt Sankta Maria, Visby domkyrka, är en stor del av hennes liv avslöjar den tatuering som hon har på vänster arm – nämligen, Visby domkyrka!

Kyrkporten öppnas från ... ja, från var som helst!

En lite märklig rubrik kanske. Men med dagens teknik så är det egentligen inte konstigare än att kyrkklockorna numera oftast styrs med fjärrmanövrering. Nu ska också kyrkornas upplåsning och stängning kunna ske på samma sätt. Det är Norra Gotlands pastorat som tillsammans med GEAB har initierat detta arbete.

På Gotland är det mera regel än undantag, att kyrkorna är öppna, åtminstone dagtid.

En del kyrkor till och med dygnet runt, året runt. Så ser det inte ut i andra stift. Det är en gammal tradition att församlingsbor och besökare ska ha tillträde till öns unika kyrkorum och kulturskatt. Det finns också ett krav från Riksantikvarieämbetet att kyrkorna ska vara tillgängliga. I några av kyrkorna finns det under medeltiden så kallade hagioskop, ett rum med entré utifrån, där man kunde följa gudstjänsten eller se altaret för egen andakt om kyrkan var låst. Så löste man det för 800 år sedan. Då som nu, händer det att kyrkorummet utsätts för skadegörelse eller stölder. Numera ställer försäkringsbolagen krav på att kyrkorna måste vara låsta nattetid för att försäkringarna ska gälla. Men hagioskop är knappast lösningen för Gotlands kyrkor i dag.

Att låsa upp och stänga manuellt är heller inte alltid möjligt. Olika varianter har prövats genom åren. I somras hade Norra Gotlands pastorat till exempel kyrkfaddrar, församlingsbor som tog på sig den uppgiften, vilket fungerade bra. Men ibland är det svårt att hitta frivilliga till detta. Det senaste är den moderna teknik som redan i dag finns i alla kyrkor och som innebär att man kan ha koll på innetemperatur, luftfuktighet och som även reagerar på brand, inbrott och

mycket annat. Allt detta kan också följas upp och regleras via fjärrstyrning och en vanlig uppkopplad dator. Nu ska man alltså även prova att styra låsen på kyrkportarna med hjälp av denna digitala teknik. Kyrkportarna är i de flesta fall gamla trädörrar med äldre beslag och låsanordningar och sitter i medeltida stenportaler. Där fungerar alltså inte vanliga standardlösningar.

- Det här innebär också att det ställs höga antikvariska krav på hur eventuella installationer utformas, säger Pär Malmros, på Visby stift som är projektsamordnare för den "låstest" som nu ska göras.

I somras startade ett pilotprojekt mellan GEAB, Eniki, Norra Gotlands pastorat, Samfälligheten Gotlands kyrkor och Visby stift.

- Vi har gjort provinstallationer i två av Norra Gotlands pastorats kyrkor. Det är dels i Slite kyrka från 1960-talet och i Bro medeltida kyrka, två helt olika kyrkor och porttyper, berättar Pär Malmros.

Här ska man nu se hur en installation av fjärrmanövrerat och tidsinställd automatlåsning kan se ut och fungera. Slår det väl ut är förhoppningen att samma installation ska kunna göras, om så önskas, i alla Gotlands kyrkor. Och troligtvis inte bara på Gotland. Detta är sannolikt en unik lösning i Sverige.

Slite kyrka.

- Vi kommer att använda magnetlås. De går att tidsinställa och även att fjärrmanövrera. En 10 x 30 cm "låda" monteras på dörrbladets överkant. Det är ett lås som klarar ett tryck på 500 kg, vilket gott och väl motsvarar försäkringsbolagens krav. Det här är en relativt enkel och billig lösning, vilket inte är helt ovidkommande.

I början av 2024 ska pilotprojektet utvärderas och då får vi se om detta fungerar såväl i praktiken som med hänsyn till de antikvariska värdena. En nackdel; mindre mänsklig tillsyn och vad händer egentligen vid elavbrott?

- Jag tror att många kyrkor kommer att ha denna lösning inom ett par år. Intresset är stort, avslutar Pär med att konstatera.

Text och foto: Lars Bäckman.

Terra Novakyrkan fyller 40 år. Det var nämligen 1983 som Svenska kyrkan och EFS kunde inviga sin nya gemensamma kyrka i den då nya stadsdelen Terra Nova. I dag äger Visby domkyrkoförsamling kyrkan. Men EFS har fortfarande verksamhet där och även en förskola ryms i lokalerna.

Max Nordström Rydahl - har koll på Gotlands kyrkor

Max är ny byggnadsingenjör på Samfälligheten Gotlands kyrkor. Han tog över uppdraget efter Per Hansén som gick i pension i september 2023. Max kom då från Projektengagemang i Visby där han arbetade som byggnadskonstruktör.

- Förutom att jag är byggnadsingenjör från Malmö högskola har jag läst historia och en del teologi, så då förstår du att det här var ett jobb jag verkligen ville ha, säger Max. Teologi och historia – det låter intressant.

Max berättar att han är en riktig historienörd och gamla kyrkor är något som har intresserat honom sedan uppväxten på Møllevången i Malmö. Men ingenjör blev han när han insåg att det gällde att också få ett jobb och att kunna försörja sig. I ingenjörsyrket har han hunnit med flera olika roller, men han har främst arbetat som byggnadskonstruktör. På meritlistan kan man bland mycket annat läsa: byggnadsinspektör i Melleruds kommun, i Dalsland.

2018 flyttade han och sambon till Gotland. Det var härifrån, närmare bestämt från Ljugarn, som hon kom. Nu bor de där med barn och delar ett stort hus med svärföräldrarna i ett trivsamt generationsboende.

- Jag ansvarar för upphandlingar och allt det som berör det byggnadstekniska i kyrkobyggnaderna, förklarar Max sina arbetsuppgifter med och så plockar han fram en mapp med papper om Gothems kyrka som inom kort ska börja restaureras. Här finns det att göra! konstaterar han med entusiasm.

Det låter som "rätt man på rätt plats"
- välkommen Max.

Max och Per. Överlämning på gång. Foto: Lars Bäckman.

Gotlands medeltida kyrkor är värda en busstur

Det tyckte i varje fall de femtiotvå personer som snabbt anmälde sig och fyllde bussen den 16 september för en utflykt till södra Gotland där fem kyrkor skulle besökas. Att det på en så pass liten yta som Gotland finns nästan hundra kyrkor från tidig medeltid och som också i stort sett står precis så som de en gång uppfördes – ja, det är unikt. Med start vid Västergarn och den kyrka som skulle bli den största, men istället blev den minsta, bara ett kor; gick resan vidare med Jakob Lindblad, som guide. I vanliga fall är han arkitekt, kyrkohistoriker och sedan drygt fem år lektor på Uppsala universitet campus Gotland. Men Jakob är också engagerad i karaktäriseringsprojektet där samtliga Gotlands kyrkor dokumenteras – så det här är något han kan. Sproge kyrka stod näst på dagordningen. En kyrka som tillsammans med Fårö och Eksta anses som de mest ombyggda av Gotlands alla kyrkor. Vid 1800-talets början var den ”mörka medeltiden” helt fel. Stora ljusa kyr-

Västergarn, Sproge, Hablingbo, Rone och Lojsta kyrkor besöktes.

korum, med vita väggar och höga fönster, så kallade ”Tegnerlador” var det som istället gällde. Vidare till Hablingbo. Där finns kanske Sveriges märkligaste 1100-tals port. Två lejon flankerar relieferna av Gud fader och Kain och Abel på den norra porten. På den södra portalen ser det dock annorlunda ut. Här är det gotik, 1300-talets mitt, med höga inbjudande valv och välskulpterade kapitälband. Via Rone, Gotlands högsta kyrka, så avslutades turen i

Lojsta kyrka där de medeltida glasmålningarna är det unikaste. Visste ni att Gotland har över nittio procent av nordens alla bevarade kyrkliga glasmålningar? Här höll prästen Leif Wiking en kortare andakt och som därmed fick avsluta den sex timmar långa och inspirerande utflykten där PeO Sahlberg var resans trygga busschaufför. Arrangör var Gotlands kyrkohistoriska sällskap med stöd av Svenska Byggnadsvårdsföreningen. Hösten 2024 blir det sannolikt en kyrkotur igen, och även en till frikyrkokapellen.

Biskop von Schéeles bordslinne är återbördat till Biskopsgården Text och foto: Lars Bäckman.

Från 1885 fram till 1920, då han avled 80 år fyllda, var Knut Henning Gezelius von Schéele biskop i Visby stift. Hans biskopsgärning är stor. En intellektuell man, med professorstitel från Uppsala universitet och som också med tiden blev hedersdoktor vid det välansedda Yale university i New York.

I augusti hörde Göran Björling av sig till biskop Erik och erbjöd en fin gåva – nämligen von Schéeles stora matsalsduk med tillhörande servetter. Allt vävt i finaste linne och med biskopens monogram.

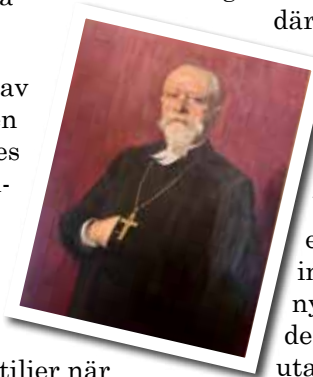
- Knut Henning var min farfars morbror. Jag fick dessa textilier när jag gifte mig 1971 och jag har sanningen att säga aldrig använt dem. Faktum är att man då sa till mig att de inte hade använts sedan biskopens tid, berättar Göran Björling, när vi sitter i biskopsgården vid det stora matsalsbordet med plats för tjugofyra matgäster.

Biskop Erik är så klart tacksam för gåvan och lovar att de nu ska användas och pryda bordet vid riktigt högtidliga tillfällen.

- Tänk bara att vid en middag få berätta att de har tillhört biskop von Schéele och legat näst intill orörda i ett linneskåp i över 100 år. Nu har de kommit hem, säger biskop Erik.

Men vi konstaterar att biskopsgården som von Schéele bodde i inte är den vi ser i dag. Den medeltida gården brann ner 1938 och nuvarande biskopsgård uppfördes två år senare.

- För mig är det så roligt att textilierna nu åter kommer att användas och att de finns här, i Visby, i biskopsgården, där von Schéele avslutade sin långa gärning. Jag får väl också erkänna att jag länge har fått lite dåligt samvete när jag har sett dem i linneskåpet, säger Göran Björling med ett lättnadens suck.

Han berättar att biskopen så klart har funnits med när släktens historia har kommit på tal. Äldre släktingar kunde berätta om besök hos biskopen och hans hustru Anna Gustafva Maria. Det var särskilt minnen från den gamla vackert möblerade biskopsgården och så om visitationer i öns kyrkor där transportmedlet var tåg. Ibland ett specialbeställt tågset med endast en vagn där bara biskopen med sitt följe reste i. Någon bil hade han inte.

Vi konstaterar att den gamle biskopen har satt sina spår i Visby. Det är inte bara för sina gärningar som förnyare av det kristna livet på ön under de dynamiska åren kring sekelskiftet, utan också för den biskopskräkla som används än i dag och som beställdes inför en resa von Schéele gjorde till Jerusalem 1898. Det sägs att den buckla som finns på staven kom till vid just detta besök, men det är en annan historia. Von Schéele har också fått en gata i staden uppkallad efter sig. Och nu finns också hans fina bordslinne i biskopsgården – där de höra hemma.

Göran Björling och biskop Erik.

Domkyrkoförsamlingen utvecklar besöksnäringen

Ole Kaspersen, klockare i domkyrkoförsamlingen, kommer från den 8 januari att arbeta med besöksnäringen inom församlingens verksamhetsområde.

- Domkyrkan är ett av Visbys största besöksmål med över 300 000 besökare per år. Det tänds 80 000 ljus i kyrkan, tänk, bara det, berättar Ole Kaspersen. Det är roligt att församlingen nu vill satsa på detta, för här finns en potential, fortsätter Ole och lägger till att även församlingshuset med sina välutrustade samlingslokaler kan användas betydligt mer.

”Vi smygstartar i mellandagarna med guidning för gotlänningar – passa då på att besöka kyrkan”

Under sommaren 2023 arrangerades det guidningar i kyrkan två gånger i veckan. Det var duktiga och auktoriserade guider som anlätades av domkyrkan. Tack vare ett begränsat antal deltagare i varje guidegrupp och att de använt ett trådlöst ljudsystem som de har fått låna av Gotlands museum, fungerade det mycket bra att kombinera guidningar med den

andaktsfulla stillhet som ska råda i kyrkan. Till sommaren 2024 hoppas församlingen att även kunna erbjuda guideturer på engelska.

- Det är viktigt att vi tar hand om både gotlänningar och vår tillfälliga besökare, som till exempel kryssningsturisterna.

De dramatiserade visningarna med den gamle klockaren Konrad har varit en återkommande och mycket uppskattad aktivitet som så klart kommer att fortsätta som en del i de utåtriktade aktiviteterna. Ole tror att det säkert också kommer att utvecklas.

- Det finns också potential till nyheter i domkyrkans sommarbutik och café. Men det är viktigt att det finns en tanke bakom allt, att allt vi gör pekar uppåt, upp mot Gud.

- Vinden är också en intressant miljö som det kan göras mycket mer av, säger Ole som med entusiasm ser fram emot det nya uppdraget. Han erkänner gärna att aktiviteterna i domkyrkorna i Uppsala och Västerås är lite av en förebild och lägger snabbt till:

- Vi smygstartar i mellandagarna med guidning för gotlänningar – passa då på att besöka kyrkan.

Vinterbild, när det handlar om besöksnäringen? Jodå, passa på att i jul gå en guidad tur med kyrkans nya guider. Foto: Lars Bäckman.

Hallå Richard Wottle - Vad gör du nu?

- Jag just nu är nog det mest angelägna projektet att plocka upp våra över tvåhundra flyttkartonger och hitta plats för alla våra allt för stora möbler som vi hade i villan i Visby. I mitten av oktober lämnade Rickard och Helena villan på Östra Vi i Visby och flyttade till en lägenhet i centrala Uppsala.

Men du hinner att arbeta också, visst var du tf kontraktsprost på Sudrets kontrakt?

- Nej det uppdraget avslutade jag i juni i år. Men just nu gör jag två strukturutredningar åt Stiftsstyrelsen i Viaby gällande översyn av pastorat- och församlings-sammanslagningar, berättar Richard. Det ska jag redovisas inom kort.

Har du börjat vikariera som präst i Uppsala trakten?

- Jo i helgen höll jag faktiskt två gudstjänster i Alsike och Östuna kyrkor i Knivsta pastorat. Det lär nog bli fler, säger Richard. Jag vet att han har sedan länge även uppdrag i Slottskyrkan.

- Jovisst, men det är bara tre gudstjänster per år och så någon vigsel eller annan förrättning då och då. Jag har faktiskt haft en vigsel där nu i september.

Något kungligt?

- Nej församlingen består av 500 medlemmar, alla knutna via arbete eller uppdrag till Kungahuset. Den här gången var det en son till en anställd, förklarar Richard Wottle.

Låter som det är ganska fullt upp?

- En stor skillnad mot Visby är att allt tar här så mycket längre tid. Bara att gå ut med hunden i skogen, ja, då får man åka en mil. Och uträtta några ärenden i ett par affärer. Det tar alltid minst en timma. Affärerna är så utspridda. Uppsala är nästan tio gånger så stort som Visby. Men familjen är samlad. Det är huvudsaken. Döttrarna bor i Stockholm och i Uppsala och Helena arbetar i Uppsala kommun, så det är värt mycket.

- Kulturutbudet är också något helt annat. Det tar bara tio minuters att gå till konserthuset. Vill jag åka till Stockholm så är det en kvarts promenad till järnvägsstationen. Gamla vänner och släkten har verkligen kommit närmare. Det är något jag redan uppskattar.

Richard Wottle slutade som stiftsprost den 1 december 2020.

Richard Wottle, Foto: Bildvision.

Hej Visby! – ett nytt infoblad

Hej Visby!, så heter Visby domkyrkoförsamlings informationsblad som hade premiär i januari i år, varav årets sjätte och sista delades ut i slutet av november. Bladet delas ut som samhällsinformation till alla hushåll i Visby. Hej Visby! förmedlar nyheter och tips på vad som händer i församlingen, lättläst fakta, korsord och presentationer av medarbetare.

- Att bladet är uppskattat får vi ofta höra och det är jättekul. Det skapar också dialog med läsare och intresse för den stora bredd på verksamheter som församlingen har. Nästa år ökar vi med ytterligare ett nummer, som ska handla om konfirmation, säger Lillebi Sundqvist, kommunikatör i Visby domkyrkoförsamling och redaktör för Hej Visby!

Lillebi Sundqvist, kommunikatör, planerar varje nummer av Hej Visby! tillsammans med domprost Anna Lundgren.

Gudstjänst - från sockenrättvisepincip till kontinuitetsprincip - Så ska det se ut i Klinte pastorat

- Efter 27 år som kyrkoherde med sockenrättviseförsök tycker jag och pastoratet att det är dags att gå över till något som på andra håll har visat sig bygga livskraftiga församlingar, nämligen samma tid och plats varje söndag, förklarar kyrkoherde Kent Österdahl det nya kalendariet.

Varje söndag kommer det att firas Ekstamässa kl 09:30 och Hejdemässa kl 12.00. Ibland blir det dessutom gudstjänster på andra platser. Är den första lördagen i månaden helgfri

så firar vi helgmålsbön i Sproge kl 18.00. Är den andra lördagen i månaden helgfri så firas det helgmålsbön i Mästerby. Så kommer det se ut.

- Men att vi kallar våra varianter av gudstjänst för Ekstamässa och Hejdemässa innebär såklart inte att de bara är till för boende i Eksta och Hejde. Alla är naturligtvis välkomna var man än bor. För den som undrar kan jag säga att det går bra att åka över sockengränsen, säger Kent Österdahl skämtsamt. .

Klockorna ringer – kyrkan hörs och finns

Kyrkklockor ska ringa! Det tyckte Claes Holmgren när han flyttade till Gotland och bosatte sig i Atlingbo prästgård. Sedan några år tillbaka hade man endast helgmålsringning kl. 17.00 och så ringde man även samma tid på onsdagarna, men det var allt.

- Jo jag tycker att kyrkan inte bara ska synas i landskapet utan också höras. Ringning påminner församlingsborna om att de har en kyrka, säger Claes som flyttade in i den gamla prästgården i vintras.

Han kontaktade Eskelhems pastorat och det var inget större problem för dem att ställa in den automatiska klockringningen på kl. 8.00 och kl. 18.00 varje dag.

- Jag har bara hört positiva reaktioner, säger Claes och berättar att det inte bara är ringning som numera sker med regelbundenhet.

”Jo jag tycker att kyrkan inte bara ska synas i landskapet utan också höras”

- Varje månads första söndag ska det vara gudstjänst eller annan andakt här i kyrkan. Det är den nya kontinuitetsordningen som nu ska gälla. Tidigare har Atlingbo kyrka

varit stängd för gudstjänster under vintermånaderna, men inte nu.

- I dag var det faktiskt själaringning i kyrkan. En äldre kvinna hade avlidit. Är man insatt i ringningsseder så kan man höra om den avlidne är en vuxen eller ett barn. Nu var det trettio slag. Två klämtningar per minut och därefter femton minuters ringning. Klämtningarna sker såklart manuellt, säger Claes och lägger till att man i Atlingbo även kimbar vid särskilda tillfällen och högtidsdagar. Det här är en tradition vi ska värna om.

För övrigt kan vi berätta att Claes arbetar tjugofem procent som organist i Eskelhems pastorat, så någon pensionär är han inte.

Atlingbo kyrka. Foto: Wikipedia.

JULKRÖNIKA AV BENJAMIN ULBRICHT

Foto: Lars Bäckman. Krubba från kyrka på Mallor-

En tår med påtår till jul

Jul, jul, strålande jul! Våra stora högtider är fyllda med förväntan. Midsommar ska vara fest och njutning, jul ska vara värme och julefrid. Verkligheten blir väl ofta rätt så trevligt men lever sällan upp till de skyhöga förväntningarna. Regnrusk, familjegräl, alldeles för dålig julmusik och ett dystert världsläge gör att "stämningen" inte alltid vill infinna sig, även om det såklart är mysigt med adventskaffe och brasa.

Om du känner så är du nog inte ensam. Maria och Josef var säkert glada för sitt lilla Jesusbarn när det väl kom, men lär nog också ha kämpat med både kyla i stallgrottan, trötthet efter den av påbudna färden och oron i samband med det hotande barnamordet (om prästen nu tillåts göra en salig blandning av evangeliernas olika julberättelser). Ja, det tunga omvärldsläget påverkade sannolikt också det allra första julfirandet.

I vårt försök att skapa ett fredad rum i såväl vardag som högtid kan vi försöka stänga av, rent konkret, vilket kan vara sunt emellanåt. Man behöver ju inte marinera sig i tragiska nyheter, då är det bättre att skapa en sorts "orosrutin" där man kollar media säg två-tre gånger per dag och däremellan lever sin vardag, inklusive de glädjrika stunderna som många av oss är välsignade med här på ön.

Att göra plats i hjärtat för den glädje och gemenskap som finns kan samtidigt hjälpa oss hårbärgera de berättelser och den smärta från olika människor och grupper som vi hör och ser. Och just plats för smärta – egen och andras – tror jag mer och mer är en bättre

utgångspunkt för att ta sig an konflikter än de stora orden och analyserna vi så ofta letar efter. Ibland är tystnad och en tår en bättre och sannare reaktion än en redogörelse om vad den-och-den konflikten egentligen handlar om.

Ibland kan en sådan tår till och med vattna ett försoningens frön i våra hjärtan.

Så jag vill ta en tår till jul. Gråta en skvätt, vara lite tystare, för att skapa plats i mitt hjärta för den obegripliga smärtan som finns på båda sidor av konflikterna. Massakern på judiska civila och den pågående humanitära katastrofen för palestinier. De ukrainska och de ryska soldaterna som stupar i skyttegravarna. Tårarna förenas med de av mödrar, fäder, syster och bröder världen över.

Sen vill jag ta en påtår.

Jag har visserligen nästan slutat dricka kaffe, men fyller gärna på med te från kannan som står på vår vedspis. För faktum är att jag är välsignad med en fin brasa i ett vackert hem, med en underbar familj, på en vacker ö. Det ska och vill jag inte glömma. Det är jag tacksam för. Vad är du tacksam för? Vad får ditt hjärta att gråta?

*"Kom, kom, signade jul! Sänk dina vita vingar över stridernas blod och larm, över all suckan ur människobarm, över de släkten som gå till ro, över de ungas dagande bo!
Kom, kom, signade jul, sänk dina vita vingar!"*

Ett tips på en podcast - dock på engelska - som utmanar mitt hjärta att vidgas lite grann är "The Sacred", utgiven av Theos och tillgänglig överallt där poddar finns.

Utmaningar och förändringar för SKUT

Det är ingen nyhet att Svenska kyrkan på hemmaplan står inför stora utmaningar och förändringar, något som också påverkar Svenska kyrkan i utlandet ekonomiskt, administrativt och teologiskt. Viktigt är dock att stanna upp vid att Svenska kyrkan, både hemma och utomlands, gör ett fantastiskt arbete och är en stor aktör i civilsamhället, även om vi inte längre är en statskyrka med allt vad det innebär. Rickard Jönsson, avdelningschef på SKUT berättar vad som är på gång.

Svenska kyrkan i utlandet finansieras av kyrkostyrelsens nationella budget, Verksamhet och Ekonomi, som kyrkostyrelsen presenterar till kyrkomötet. Eftersom ekonomin inom Svenska kyrkan blir mindre när antalet medlemmar blir färre blir konsekvensen att stödet till utlandskyrkan justeras. Om man tittar i stora drag på utlandskyrkan så finansieras den vigda personalen, präster och diakoner, samt främjande och stöd till församlingarna från Kyrkostyrelsens budget, medan resten, det vill säga verksamheten och lokalerna, betalas av församlingarna själva.

För att anpassa utlandskyrkan till en krympande ekonomi har vi genomfört en process där vi gjort en juridisk genomgång av alla utlandsförsamlingar, för att säkerställa att vår verksamhet möter krav och skyldigheter i de länder där vi är verksamma. Utlandskyrkans verksamhet har funnits i hundratals år och förändrats många gånger under årens lopp. Det fanns därför ett stort behov att genomlysna verksamheten på ett strukturerat sätt. Den första utlandsförsamlingen var Paris som startade som legationskyrka 1626 och som

följdes av London 1710. Efter det har utlandskyrkan haft många olika former så som sjömanskyrka, turistkyrka och på senare tid en mobil kyrka.

Flera utredningar runt några grundläggande förutsättningar för verksamheten har initierats. Professor emeritus Sven-Erik Brodd skrev om kriterier för församlingar i Svenska kyrkan i utlandet, det vill säga vad behöver uppfyllas för att man skall vara en utlandsförsamling? Kyrkosekreterare Cristina Grenholm gjorde en utredning kring utlandskyrkan mobila verksamhet. Till dessa grundutredningar kom också utredningarna om pastoralt främjande och ekumenik som gjordes av biskopen i Visby.

Nästa steg vara att utreda våra verksamheter där uppdraget för utredningarna var detsamma för alla verksamheter i utlandskyrkan; att utreda förutsättningarna för Svenska kyrkans hållbara närvaro ur ett pastoralt perspektiv. Utredningarna gjordes dels med hjälp av skrivet material om församlingarna, som exempelvis verksam-

hetsöversikter, församlingsordningar och församlingsinstruktioner. Det gjordes också fysiska besök hos församlingarna. Områden som genomlystes var:

- Kort bakgrund och beskrivning av aktuella församlingar: målgrupper, församlingarnas målsättning, medlemmar, ekumenik.
- Ekonomisk situation och bas: medlemmar, lokaler, personal, prognos framåt.
- Hållbar framtid och alternativ: mobilitet, ekumenik.
- Utredningens förslag, övervägande och betänkan: framtida behov, behov i upptagningsområdet, (positiva) synergieffekter av framtaget förslag, framtida ekonomi – ekonomi med besparingseffekt, i närtid och på sikt samt fördröjningsfaktorer. Redovisning av när i tid en besparing ger effekt.

Därefter fördes samtal med alla församlingar och kyrkoråd för att ta med deras tankar om utredningarna och hur de såg på framtiden. Detta material, tillsammans med omvärldsbevakning och omvärldsanalys, bildade sedan ett underlag till Kyrkostyrelsens råd för Svenska kyrkan i utlandet, som i sin tur beredde en skrivelse om hur utlandskyrkan skall se ut framåt till kyrkostyrelsen.

I arbetet med att se hur utlandskyrkan ska fortsätta sin verksamhet utomlands i framtiden, trots minskade medel, har kyrkostyrelsens råd arbetat fram tre möjliga verksamhetsformer, så kallade tankemodeller. Dessa är: självförsörjande församlingskyrkor, mobila verksamheter och ekumenisk samverkan.

Den 10 maj 2023 fattade Kyrkostyrelsen beslut om ett antal inriktningsbeslut om utlandskyrkan, som omfattade:

Långsiktiga mål och strategier för utlandskyrkan:

- inriktning om framtida finansiering, där utlandskyrkans budget och finansieringsmodeller i framtiden fanns med
- inriktning av församlingsverksamheten, där förändringar går i linje med hur församlingar i Sverige ser ut och arbetar och där ingick förändringar av anställningsförhållande, ökad församlingssamverkan och större ansvar för kyrkoherdarna
- inriktning av den mobila verksamheten, där den mobila verksamheten tydligt förankras i en lokal utlandsförsamling.
- uppföljning av utlandskyrkans förändring och verksamhet i kontrollstationer vart fjärde år med start 2028

Nästa del var besluten om hur utlandsförsamlingarna och verksamhetsplatserna ska se ut framåt och där huvudinriktningen var att de allra flesta nuvarande församlingar kvarstår som församlingar i Svenska kyrkan. Några församlingar övergår till att bli verksamhetsplatser, där vi inte har personal, och det gäller församlingen i München, Washington DC, Brisbane, Nederländerna, Sao Paulo och Buenos Aires. Till detta skapas nya församlingar i Australien och Asien.

Det sista beslutet som kyrkostyrelsen tog rör Trossamfundet och Stiftelsen för Svenska kyrkan i utlandets fastigheter, där man lyfter fram ett erbjudande till församlingarna att kunna köpa fastigheterna de bedriver verksamhet i, samt att utreda fastighetsinnehavet för att säkerställa att det möter både nuvarande och framtida behov med mera.

Utöver detta fanns också två informationspunkter dels om samverkan med UD och andra svenska utlandsmyndigheter, dels om ekumenik för utlandskyrkan och hur utlandskyrkan representerar Svenska kyrkan på plats i världen. Dessa informationspunkter, tillsammans med kansliberedningar i besluts punkterna, ska behandlas vidare och återkommer längre fram för beslut.

Efter kyrkostyrelsens beslut är fokus att tillsammans med församlingarna börja forma framtiden i linje med inriktningarna och besluten.

Så firas jul i Svenska kyrkan i London

”Vi lever i en stad där julen börjar göra sig påmind redan i september/oktober”

Vi lever i en stad där julen börjar göra sig påmind redan i september/oktober och i Svenska kyrkan präglas hela hösten av förberedelser inför julmarknaden, som infaller runt Domsöndagen. Liksom i många andra utlandskyrkor är det ett arrangemang som innebär väldigt mycket arbete, men som också ger mycket glädje, och påminner många om tillhörigheten till församlingen. Till julmarknaden i London ringlade sig kön runt ett helt kvarter och huset var fullt av folk.

Julmarknaden är mycket populär.

Nästa stora projekt är alla lucia-gudstjänster som vi bjuder in till. I London innebär det allt ifrån vår egen lilla fina kyrka på Harcourt Street till någon av de jättestora katedralerna Westminster eller St Paul's. Förutom London har också församlingen verksamhet över hela Storbritannien och Irland, så Lucia firas även i Belfast, Edinburgh och Brighton, där

Svenska kyrkan är delaktig. Det är härligt att få komma med ljuset, så här i årets mörkaste tid.

Julgranen tillhör det som skapar en fin jul-

stämning och vår största gran får vi av den isländska församlingen som tack för att de får låna vår kyrka och våra lokaler vid några tillfällen under året.

Just i år blir det lite speciellt, med invigning av en ny krubba, som vi med ekonomisk hjälp av Council of Lutheran Churches, har skaffat.

Julafton firas mycket i svenska tradition med samling vi krubban på förmiddagen, långdans (eller slängrumpa som det heter i delar av Sverige), julbordet avnjuts tillsammans och så tittar vi på Kalle Anka och hans vänner, så som många gör i Sverige. Vi avslutar sen julafton med julbön. De som brukar komma till vår kyrka på julafton är pensionärer, barnfamiljer, yrkesverksamma, svenskar, svenskengelska familjer och församlingens frivilliga.

På Juldagen firar vi julhögmässa och sedan inträder julfriden. Vi kan ta paus och kanske går vi till någon anglikansk församling, för gudstjänst eller julkonsert.

Svenska kyrkan är sedan stängd fram till trettonde dag jul. Men vi erbjuder ett par inspelade gudstjänster via våra digitala platser under stängningen, något som ses av människor både på de brittiska öarna och på andra platser.

Vi passar på att önska er alla en riktigt God Jul och ett Gott Nytt År!

Svenska Kyrkan i London

Vad kan du om Gotlands 100 kyrkor?

Testa din kunskaper, och vill du lära dig mer, besök appen 100 kyrkornas ö. Rätt svar på sista sidan.

1. Vilken kyrka är det som Pär Malmros har fångat med sin drönare i ånglarnas perspektiv?

- 1. Sanda
- x. Eke
- 2. Eskelhem

2. En kändis gravsten, men för vem?
En ledtråd: Hon gillade fåglar.

- 1: Tyra Lundgren
- x: Ada Block
- 2: Lillemor Arvidsson

3. På vilken kyrka vaktar dessa imponerande lejon?

- 1. Havdhem
- x. Bunge
- 2. Hablingbo

4. Gotlands mest omgestaltade kyrkointeriör. Vilken?

- 1. Sproge
- x. Othem
- 2. Eksta

5. Detta krucifix är Gotlands största, kanske till och med Nordens. I vilken kyrka hänger det?

- 1. Hamra
- x. Lau
- 2. Burs

6. En gravhäll i en landsortskyrka. När blev det egentligen förbjudet att begrava inne i kyrkan?

- 1. 1792
- x. 1805
- 2. 1815

7. Här sitter en av de fyra evangelisterna och skriver. En mycket liten oxen ligger vid hans sida. Vem är han?

- 1. Lukas
- x. Markus
- 2. Matteus

8. Var finns denna madonna (original) i dag?

- 1. I sin ursprungliga kyrka
- x. Historiska museet
- 2. Gotlands museum

9. 90% av hela Nordens bevarade glasmåleri finns på Gotland. Det här anses vara de vackraste och mest omfattande: Vilken kyrka?

- 1. Lye
- x. Lojsta
- 2. Boge

10. Ett av alla kyrkans helgon. Han var stor, mycket stor, och stark. Men en gång bar han ett barn över ett vattendrag - det orkade han knappt. Vad hette helgonet?

- 1. Kristoffer
- x. Henrik
- 2. Martin

Kalendarium våren 2024

Det händer mycket i våra kyrkor under julen

Under julhelgerna kan vi lova att det är fullt med aktiviteter i våra kyrkor. Men även resten av året så händer det en hel del i kyrkor och församlingshem. Bästa sättet att ha koll på församlingarnas aktiviteter är via deras hemsidor och sociala medier där aktuellt program med gudstjänster, musik, föredrag och andra aktiviteter presenteras. På fredagarna publiceras i lokaltidningen även predikoturer med aktuellt program för alla församlingar. De finns även på Visby stifts hemsida.

Så välkommen till kyrkan!

Med reservation för eventuella ändringar.

Stiftsstyrelsen

6 februari kl. 18.30
6 mars kl.18.30
23 april kl.18.30
4 juni kl.18.30

Domkapitlet

8 februari kl. 09.00
7 mars kl. 09.00
11 april kl. 09.00
4 juni kl. 09.00

Stiftsfullmäktige

23 maj (kvällstid)

Egendomsnämnden

20 februari kl 09.00
26 mars kl. 09.00
7 maj kl. 09.00

GÅRDSKORSET

UTGIVARE

Stiftsstyrelsen i Visby stift

ANSVARIG UTGIVARE

Biskop Erik Eckerdal

REDAKTÖR

Lars Bäckman
lars.backman@hotmail.com

LAY OUT

Lars Bäckman

UTGIVNINGSAADRESS

Helge Andshuset
Box 1334
621 24 VISBY

TELEFON 0498-40 49 00

E-post visby.stift@svenskakyrkan.se

HEMSIDA

www.svenskakyrkan.se/visbystift

Vi förbehåller oss rätten att korta ner och lätt redigera insända bidrag.

Omslagsbild: Sophie Malmros

Vintern kommer...

...som en ivrig gåsaflock över Sandöns stränder
Formas till frustrerad frost över Slite
Som en iskall andedräkt genom Visbys gränder
Och parkerar sitt högtryck över Roma, inte för
mycket, inte för lite

Den letar sig in via en Toftavåg
Rider ikapp Russen på Lojsta hed
Hemsöker Hemse, och kom ihåg:
Berättar sanningen om Ljugarns mened

Och när Sudret är insvept
När mäg och ben säger stopp
Värms husen och gårdarna
Med brasor och kaminer som ett trotsigt hopp

Och vi pyntar med adventsljus och stjärna
Tänker på dem som inget har
Sänder hälsningar så tackom gärna
Virkar och stickar av garn som fanns kvar

Och Biskopen omsluter jordens all
Med bön om frid för både Ö och SKUT
Om att frälsaren föds i helig stall
Och denna dikt, denna vinter, har nått sitt
slut

Janne Manni, Klinte pastorat